Στο Θέατρο Γης η «Θεατρική διαδρομή»

Τουριστικές «Θεσμοφοριάζουσες»

Εχει καταντήσει πλέον να λέμε «Αριστοφάνης» και να εννοούμε ξεσάλωμα και πανηγύρια. Και σκέφτομαι: όντως έτσι ήταν στην εποχή του ή μήπως έχουμε κατασκευάσει έναν φαντασιακό Αριστοφάνη κι επάνω στην καμπούρα του ξεφορτώνουμε με νταλίκες κάθε καλοκαίρι τόνους σεξουαλικά και εξωτικά απωθημένα, όπως για χρόνια κάναμε στις πλάτες του Ζορμπά;

Του **ΣΑΒΒΑ ΠΑΤΣΑΛΙΔΗ**, καθηγητή Θεατρολογίας στο ΑΠΘ

Γενικά, εκτιμώ τη δουλειά του Τσιάνου κι έχω μιλήσει κολακευτικά για πολλές σκηνοθετικές προτάσεις του. Τώρα αδυνατώ, κι ας λέει ο ίδιος ότι οι «Θεσμοφοριάζουσες» είναι ο καλύτερος Αριστοφάνης που έχει κάνει. Δηλαδή, αν κατάλαβα καλά, θέλει να πιστέψουμε ότι όλη αυτή η φαλλοπανήγυρις, το ανελέητο μπινελίκι, η αβανταδόρικη αισθητική, το ξεχαρβάλωμα, οι τουριστικοί εξωτισμοί, οι τηλεοπτικές πλακίτσες μας δίνουν έναν καλό Αριστοφάνη; Ελεος!

> Τα κοστούμια του Μετζικώφ σε χρώματα γαιώδη, με υπερμεγέθη στήθη και τεράστιους γοφούς, ασορτί με το όλο εορτασιακό πνεύμα

Οι «Θεσμοφοριάζουσες» είναι μια ιδιοφυής (και αρκετά φιλολογίζουσα) κωμωδία. Ενα εκπληκτικό διακειμενικό παίγνιο, που διαρκώς υπερβαίνει τους κανόνες. Και κάθε υπέρβαση είναι ιδεολογικά και αισθητικά φορτισμένη. Δεν είναι για χαβαλέ. Υπέρβαση είναι το γεγονός ότι οι γυναίκες έχουν τη δυνατότητα να δικάζουν, δηλαδή να ασκούν εξουσία (ανδρικό προνόμιο). Υπέρβαση έχουμε και με την είσοδο των αντρών σε γυναικείο χώρο (Θεσμοφόρια). Οσο για το έργο του Ευριπίδη, τι άλλο είναι από μια διαρκής υπέρβαση [βλ. από μηχανής θεούς, μίξη κωμικών και δραματικών στοιχείων («Ελένη») κ.λπ.].

Στις «Θεσμοφοριάζουσες», λοιπόν, ο Αριστοφάνης ανταπαντά στις ιδεολογικές και φορμαλιστικές υπερβάσεις μέσα από τις υπερβολές (υπερβάσεις) της παρωδίας. Είναι ένα μετασχόλιο, που στόχο έχει να δείξει ότι η κωμωδία είναι ένα είδος με μεγαλύτερη δυναμική απ' ό,τι η τραγωδία και με γλώσσα πιο ανοιχτή και δεκτική στον καθημερινό λόγο. Ο Αριστοφάνης ισχυρίζεται ότι η τραγωδία χρειάζεται το προστατευτικό περιβάλλον του θεάτρου για να λειτουργήσει. Αντίθετα, η ευκαμψία της κωμωδίας τής επιτρέπει να χειρίζεται το υλικό της πιο φυσικά και άνετα, σε σημείο που να κάνει ακόμη και μια τραγωδία να φαντάζει κωμωδία. Κάτι που επιχειρεί να αποδείξει μέσα από τις αναφορές του σε τρεις ευριπίδειες τραγωδίες («Παλαμήδης», «Ελένη», «Ανδρομέδα») κι ένα σατυρικό δράμα («Τήλεφος»;) -μια ολοκληρωμένη παρουσία στα Διονύσια. Είναι σαν να λέει περιπαιχτικά: «Γιατί να ταλαιπωρείται ο κόσμος και να παρακολουθεί τέσσερα έργα, όταν μπορεί να τα δει όλα στη συσκευασία του ενός και σε λιγότερο χρόνο;».

Ακόμη, στους στόχους της σάτιράς του είναι και το γεγονός ότι ο Ευριπίδης επιτρέπει στην τραγωδία να ασχοληθεί με θέματα του οίκου, ενώ ο ρόλος της είναι θέματα της πόλης. Με τις επιλογές του, ισχυρίζεται ο Αριστοφάνης, ανατρέπει ιεραρχίες και ταράζει την τάξη και τη νομιμότητα. Βάζοντάς τον, λοιπόν, σε μια τελετή όπου δεν ανήκει (Θεσμοφόρια) και σε ένα είδος που δε γνωρίζει (κωμωδία), δημιουργεί όλες τις προϋποθέσεις μέσα από τη διακωμώδηση να αποκαταστήσει αυτό που ο ίδιος θεωρεί ως «νορμάλ» στην ευριπίδεια τραγωδία και στην πόλη γενικότερα (δηλαδή, να αφεθούν οι γυναίκες ήσυχες και στη θέση τους). Κι αυτό συμβαίνει στο τέλος.

Μετά το λαϊκό ξεσάλωμα, πέφτουν οι μάσκες, αμβλύνεται η ανατρεπτικότητα και αποκαθίσταται η τάξη, με τον Μνησίλοχο να επιστρέφει στην ασφάλεια του οίκου του, στη γυναίκα και τα παιδιά του, και τον ύμνο προς την κλειδούχο Αθηνά να μας θυμίζει πως και η γυναίκα πρέπει να είναι κλειδούχος του οίκου της. Ο Τσιάνος είναι έμπειρος και ξέρει να επικοινωνεί με τη «λαϊκή» πλατεία. Το θέμα είναι ότι, όταν αφήνεται, έχει την τάση να πέφτει στην παγίδα του φολκλόρ και της τουριστικής ηθογραφίας. Οπως τώρα με τις «Θεσμοφοριάζουσες» που είδαμε στο Θέατρο Γης. Μια παράσταση ομολογουμένως κεφάτη, ιλιγγιώδης, με μπρίο και αρκετές μεταφραστικές ελευθεριότητες (σε δεκαπεντασύλλαβο, αλά Μποστ), αλλά και με μπόλικο αφρό και πολλά (πάρα πολλά) πυροτεχνήματα, που την έκαναν στο τέλος να μοιάζει με λαϊκίστικο επιθεωρησιακό νούμερο. Νομίζω ότι άξιζε κάτι καλύτερο.

Ο Πέτρος Φιλιππίδης ως Μνησίλοχος

> Μια παράσταση αρκετά κοντά στα γούστα των τουριστών της Επιδαύρου. Εχει απ' όλα, εκτός από συρτάκι και τζατζίκι

Ο Φιλιππίδης είναι ένας απολαυστικός και πληθωρικός κωμικός, από τους καλύτερους της νεότερης γενιάς, με αίσθηση της ατάκας και του ρυθμού. Εδώ μάλλον το παράκανε. Ο Μνησίλοχός του απέπνεε μια παρδαλή λαϊκότητα, φορτωμένη με αβανταδόρικα λιλιά άνευ ουσίας. Ο Γ. Βούρος, ηθοποιός άσχετος με την αττική κωμωδία αλλά και διαφορετικών υποκριτικών προδιαγραφών, πρόδιδε την αμηχανία του.

Κωμικός φλέβας ο Γ. Γαλίτης έδωσε «σώμα» στον τύπο της αλλοδαπής Γκάγκα, με όλα της τα γελαστικά χούγια και σκέρτσα. Τυποποιημένη η γυναικωτή περσόνα του ποιητή Αγάθωνα (Γ. Σαμσιάρης) και παραχρησιμοποιημένο το αδερφίστικο λουκ της συνοδείας του (Μ. Αρβανιτάκης, Κ. Βελισσάρης, Κ. Φλωκατούλας) και ο ερμαφροδιτισμός του Κλεισθένη (Κ. Φλωκατούλας). «Εύκολος» ο μποντιμπιλντεράς τοξότης του Γ. Μελισσάρη. Οι γυναικείες παρουσίες, χωρίς κάτι να τις ξεχωρίζει.

Οι χορογραφίες του Φ. Ευαγγελινού κεφάτες, όχι όμως ευφάνταστες, όπως και η μουσική του Μ. Χριστοδουλίδη αρκούντως διαυγής, όχι όμως ευφυής. Τα σκηνικά του Α. Χαλκιά.

Φιλιππίδης, Σαμσιάρης και Βούρος στις «Θεσμοφοριάζουσες»